

DOI 10.51728/ZRIPF202401003H

Pregledni naučni rad

Review article

Primljeno 29.08.2024.

Prof. dr. sc. Esmir M. Halilović

Islamski pedagoški fakultet Univerziteta u Zenici

esmir_h@yahoo.com

RAZUMIJEVANJE SREĆE – FILOZOFSKA I TEOLOŠKA PERSPEKTIVA

Sažetak

Ovaj rad istražuje koncept sreće iz filozofsko- teološke perspektive. Sreća se u modernom društvu često percipira kroz prizmu materijalnih dobara i individualnih prava, dok islamska tradicija nudi dublji, duhovni okvir za njeno razumijevanje. Autor analizira razliku između drevnih i modernih poimanja sreće, ističući da je istinska sreća ukorijenjena u duhovnom ispunjenju i životu u skladu s Božijim zapovijedima. Rad također razmatra kako različite jezičke definicije i filozofske škole, uključujući grčku i hedonističku tradiciju, oblikuju shvatanje sreće, te kako islam, naglašavajući balans između materijalnog i duhovnog, nudi holistički pristup ovom ključnom pitanju ljudske egzistencije. Rad zaključuje da je sreća kompleksno stanje koje uključuje više od prolaznih osjećaja zadovoljstva, te da istinska sreća zahtijeva duboko razumijevanje životnog smisla i duhovni napor.

Ključne riječi: sreća, islam, filozofija, teologija, duhovnost, etika

Uvod

Sreća je jedno od temeljnih pitanja ljudske egzistencije, nešto što je od pamtivijeka okupiralo ljudski um. Pitanje "Što je sreća" nije samo filozofsko ili teološko, već duboko egzistencijalno. U svijetu gdje su odgovori na ovo pitanje dostupni iz svih mogućih pravaca - od religijskih učenjaka do motivacijskih govornika- ostaje ključno pitanje: može li se sreća uopće naći, ili je to samo iluzija?

Naše moderno društvo, možda više nego ikada prije, suočeno je s paradoksom: unatoč materijalnom blagostanju i napretku, čini se da smo sve više otuđeni od onoga što nazivamo "srećom". Mnogi pišu o sreći, ali čini se da malo ko zaista razumije njenu suštinu. (Myers, 2010)

Sreća je, kao i ljubav, koncept toliko dubok i slojevit da ga je teško definirati. Riječ "sreća" prisutna je u gotovo svim jezicima svijeta, no pitanje ostaje: znamo li išta više o sreći osim njenog imena?

Dželaludin Rumi se s pravom pita: „Šta znate o ljubavi osim njenog imena?“ Isto pitanje bi se moglo postaviti i za sreću – „Šta znamo o sreći – osim njena imena?“

Kulturološki kontekst igra značajnu ulogu u tome kako različite tradicije pristupaju sreći. Mnoge drevne tradicije povezivale su sreću s nekom vrstom sudbine ili božanske blagodati, nešto što je izvan dimenzija ljudske kontrole.

Moderno poimanje sreće, s druge strane, naglašava individualna prava i osobni trud kao ključne elemente sretnog života. U svojoj knjizi „The How of Happiness“ (2007) Sonja Lyubomirsky sreću definiše na sljedeći način: *To je osjećanje radosti, zadovoljstva ili pak blagostanja povezanog sa osjećajem da je nečiji život dobar, smislen i vrijedan.* Ova definicija, premda jednostavna i za osnovni pristup našoj temi zadovoljavajuća, ne obuhvaća dublje filozofske i duhovne aspekte koje su mnogi mislitelji kroz povijest pokušavali razjasniti a o čemu će kasnije biti riječi.

Sreća, u krajnjoj liniji, nije samo prolazno osjećanje, već stanje bivstvovanja koje je ukorijenjeno u čovjekovoj povezanosti s dubljim smislom postojanja. No, u svijetu koji sve više naglašava materijalne aspekte života, čovjek često zaboravlja na važnost duhovnog ispunjenja. Ključevi sreće nisu samo u vanjskim okolnostima, nego u ljudskom biću. Čovjek je biće obdareno slobodnom voljom, moralnim smislom i duhovnim težnjama. No, u svijetu preplavljenom ispraznim zadovoljstvima i trivijalnostima, nije iznenađujuće što mnogi nikada ne pronađu istinsku sreću.

1. Pojam i definicija sreće

U skoro svim indo-evropskim jezicima, riječ sreća se povezuje sa *slučajnošću*, nečim što slučajno dođe ili se dogodi a što je dobro i korisno. Tako u starom engleskom jeziku riječ *Hap* koja je i ostala u osnovi riječi *happiness*, znači „slučajna sreća“, „dobra slučajnost“. Isto je i sa francuskom riječju *heur* ili *bonheur*, što znači „dobra sreća“. U njemačkom jeziku riječ *Gluck* i danas znači *i sreću i dobru slučajnost*. (Oxford English Dictionary) U bosanskom jeziku također, sreća je sinonim za dobru slučajnost, dobru sudbinu i sl.

Šta nam ovakav pristup i jezički obrazac govori? *Za većinu drevnih naroda, kao i za mnoge narode poslije njih – do današnjih dana, sreća je bila nešto što se ne može postići, kontrolisati, zaslužiti*. Sreća je nešto što donosi sudbina, što kontrolišu neke druge sile mimo čovjeka u koje su ljudi vjerovali. Tako je sreća značila nešto dobro što nam se slučajno desilo ili nas zadesilo a što je u osnovi van naših sposobnosti i naših mogućnosti. Slučajna sreća je prema tome ona koja se dobije iznenada, bez jasnog uzroka ili velikog truda a što se shvata korisnim i prijatnim. Ova sreća se smatra *pukom slučajnošću*. Zbog toga neki prave razliku između sretnih okolnosti i Sreće – sa velikim slovom S. Ovakav pristup mnoge stvari smatra i objašnjava upravo slučajnošću. Pristup onih koji vjeruju i da je čovjek samo puka slučajnost kao i cijeli ovaj svijet rezultira negiranjem Stvoritelja, smisla, odredbe/kadera, ali u konačnici i mogućnosti aktivnog rada na vlastitom boljitku i sreći.

Vjernici vjeruju i puka slučajnost ne postoji nego da i svemir i čovjek imaju dublji smisao te da sreća ima dublji smisao i da je
---

povezana sa duhovnim razvojem i usklađenošću sa Božijom voljom. „Sretne okolnosti“ zaista ne zavise od nas ali prava Sreća i rad na njoj itekako zavisi od nas.

2. Sreća - filozofska perspektiva

Vjerovanje o pukoj slučajnosti sreće je u suprotnosti i sa naučavanjima grčkih filozofa, počevši od Sokrata (470-399. p.n.e.) i Platona (427–347. p.n.e), preko Aristotela (384.-322. p.n.e.) pa do ostalih klasičnih Grčkih filozofa, koji naučavaju da je sreća nešto što se može postići i da je to cilj kojem treba težiti. (Kalin, 1994) I ovo je gledište koje će se raširiti i zastupati posebno u savremenom dobu. Glavna razlika između njihovog stajališta i modernog poimanja jeste u tome što su smatrali da je sreća nešto što je cjeloživotni projekat i što u sebi neminovno mora sadržavati i bol, patnju, padove i sl.

Tako će Aristotel kazati svoju poznatu rečenicu: *Sreća je život koji se živi u skladu sa vrlinama!* Prema tome, sreća se ogledala u cjelokupnom životu a ne samo u određenim momentima ili osjećanjima. Zbog toga se i smatralo da je *put sreće veoma težak, da on zahtjeva disciplinu, posvećenost, trud* te da većina ljudi to jednostavno ne može ili pak ne želi podnijeti.

Na kraju 17 stoljeća, John Locke je (ponovo) proglasio da je „glavna zadaća čovjeka da bude sretan“. Na ovaj način je želio kazati da patnja nije prirodno stanje čovjeka, da se ljudi ne trebaju izvinjavati ako uživaju na ovome svijetu. Naprotiv, trebaju se truditi da što više uživaju. Nikakav grijeh nije ako pokušamo poboljšati naše uslove života. Po njemu svaki užitek je dobar a svaka bol je loša te se treba što više maksimizirati jedno a umanjivati drugo. Nažalost, ovakav pristup će otići u svoju krajnost koja postavlja zadovoljenje svojih strasti kao imperativ te nužni razvoj sebičnog individualizma i egoizma a nerijetko i egzistencijalističkog nevjerstva i raskalašenosti. Ovakav pristup je samo nastavak razmišljanja nekih grčkih filozofa poput Epikura (341.-270. p.n.e.) i njegovih sljedbenika o čemu će biti riječi nešto kasnije.

U islamskom kontekstu, sreća se vidi kao rezultat ispunjavanja Božijih zapovijedi i življenja u skladu sa moralnim načelima. Islamsko razumijevanje sreće naglašava ravnotežu između materijalnog i duhovnog života, te traži dublje ispunjenje kroz pobožnost i moralnost.

Svi ovi pristupi pružaju različite perspektive na sreću, ali ih spaja ideja da je sreća kompleksno stanje koje uključuje više od prolaznih osjećaja zadovoljstva.

2.1. Hedonističko posmatranje sreće i njegova opasnost

Prema hedonizmu – filozofskoj školi iz drevne Grčke, često nazvanom i epikurejizam – po svome utemeljitelju Epikuru (341-270 p.n.e.), sreća je u fizičkim zadovoljstvima i ispunjenjima. Iako je sam Epikur naučavao i o važnosti prijateljstva, bježanju od mentalnih i fizičkih bolova, upozoravao je na štete koje nanose pohlepa, proždrljivost, zavist, arogancija, sujeta, oholost, potraga za slavom i sl. njegovo učenje je ostalo poprilično osiromašeno i ogoljeno kod njegovih učenika i kasnijih sljedbenika.

Prema njihovom učenju koje se naziva i kratkoročni hedonizam, sreća je u čulnim uživanja i njihovom maksimiziranju te izbjegavanju svih vrsta nelagoda i boli.

Kratkoročni hedonizam se bavi trenutnim zadovoljstvom i uživanjem, i poziva na potragu za instant zadovoljstvom i uživanjem u trenutku. Ova vrsta hedonizma često se povezuje sa potrošačkim ponašanjem i nepromišljenim potrošnjom - konzumerizmom.

Ova filozofija i razmišljanje o sreći koje će se raširiti Francuskom i nekim drugim dijelovima Evrope u doba ponovnog otkrivanja grčke filozofije i njihovih dometa.

Osnivač modernog hedonizma ili utilitarizma je britanski filozof Jeremy Bentham (1748-1832) koji je razvio teoriju hedonizma kao principa koji se temelji na maksimizaciji zadovoljstva i minimizaciji bola. Bentham je razvio princip "količina zadovoljstva" koji se bazira na ideji da su sva ljudska djela i odluke usmjerena prema povećanju zadovoljstva i smanjenju

bola. On je napisao "Principi moralnosti i zakonodavstva" gdje je objasnio svoje stavove o hedonizmu. (Jeremy Bentham, 2024)

Dakle, odgovor na pitanje da li sam sretan je u tome da li sam imao hranu koje volim, piće koje volim, da li sam uživao u svemu u čemu sam mogao u današnjem danu te da li sam izbjegao sve moguće bolove u toku ovog dana.

Međutim, ovakvo posmatranje sreće – okrenutost samo čulnim uživanjima i zadovoljavanjima vlastitih želja ne može čovjeka učiniti srećnim, pogotovo ne dugoročno. Naučno je dokazano da ovakav pristup nerijetko može biti veoma stresan, otežavajući i donositi razne neugodnosti.

I to je upravo *ono što nas vjera uči – sreća se ne postiže bjesomučnim zadovoljavanjem svojih strasti.*

Naprotiv, čovjek treba da ulaže sebe u duboke veze sa drugim ljudima, altruizam, uvažavanje i pomaganje, trud i strpljivost ...

Veoma znakovit i upozoravajući slučaj koji upućuje na opasnost traženja sreće u ovako skućenoj hedonističkoj filozofiji tj. u materijalnim, čulnim i prije svega seksualnim iskustvima i eksperimentisanjima jeste i sljedeći:

1996. god. u okrugu Rockdale u saveznoj državi Georgiji, počeli su stizati mladi tinejdžeri koji su bili zaraženi sifilisom i drugim polno prenosivim bolestima. Direktorica za javno zdravstvo Georgije, Kathleen Toomey je izjavila: „Zakupilo nam je to što je do sifilisa došlo u zajednici u kojoj ga nikad nije bilo... Postali smo svjesni visokorizičnog ponašanja tih tinejdžera u okrugu Rockdale.“ Zdravstveni radnici su veoma brzo otkrili da se radi o pravoj epidemiji te da su tinejdžeri imali po desetine „seksualnih partnera“. U izvještaju o tome između ostalog stoji: „U vrijeme zaključenja istrage,iskusni pripadnici službe javnog zdravstva koji su educirani da ne osuđuju, bili su zapanjeni onim što su otkrili. Neki četrnaestogodišnjaci imali su do pedeset spolnih partnera, učenici šestog razreda natjecali su se za spolnu naklonost srednjoškolaca, djevojke u scenama

spolnog odnosa s tri mladića istovremeno. U jednom slučaju je... djevojka na zabavi na kojoj je bilo trideset do četrdeset tinejdžera volontirala da ima spolni odnos sa svim prisutnim mladićima, a to je i učinila. „Srce mi se kidalo“ rekla je Peggy Cooper, savjetnica u jednoj od uključenih škola. „Bilo mi je mučno. Plakalo mi se.“ ... Izgleda da je mnogo mladih patilo od nedostatka smisla, nadzora i nečega čime bi se bavili... roditelji su „strahovito poricali“ činjenicu da je lokalna mladež uopće spolno aktivna. (...) „Jedna me žena opsovala i rekla da ona zna da joj je kći djevojka, no ja sam joj rekla da nije djevojka već trudnica.“ (Christakis i Fowler, 2010:96)

Razmišljanje o ovakvim krajnostima i moralnim devijacijama te socijalno-patološkim ponašanjima, dovode nas do zaključka da je *nemoguće naći sreću na ovome svijetu bez odgovora na esencijalna ljudska pitanja* koja nam daju *smisao* a koja nisu samo predmetom istraživanja i razmatranja brojnih filozofa i mislilaca nego svakog pojedinca.

Esencijalna pitanja koja svaki čovjek nalazi u sebi jesu: zašto se nalazimo na ovom svijetu? Kako je sve ovo nastalo? Koji je smisao svega ovoga? Kuda idemo nakon smrti? Kako da na najbolji način iskoristimo vrijeme koje nam je dato na ovom svijetu? Ovo zadnje pitanje se može preformulisati i često glasi: kako biti sretan na ovome svijetu? Sva ova esencijalna pitanje su usko povezana sa našim stavom spram ovog svijeta, ali i svemu što se nalazi na njemu. To je ono što se naziva *našom vlastitom filozofijom života*.

Postoji brojni primjeri u modernom svijetu koji potvrđuju da materijalno bogatstvo ne donosi sreću. Billie Harrel, koji je 1997. godine osvojio 31 milion dolara na lutriji, nakon samo dvije godine počinio je samoubistvo. To pokazuje da novac sam po sebi nije garant sreće. (Rudner, 2012) Istraživanja također pokazuju da ljudi s većim primanjima često imaju više stresa i problema nego oni s prosječnim primanjima.

Sreća ne dolazi od posjedovanja mnogo, već od zahvalnosti za ono što imamo. Dakle, ne trebamo provoditi život želeći ono što ne možemo imati ili želeći živjeti tuđi život.

3. Sreća – islamska teološka perspektiva

Prema islamskom učenju vjera je svjetlost koja obasjava naše unutrašnje biće, izvor mira i smirenosti koji nam niko ne može oduzeti. „Šta mi može moj neprijatelj? Ako me protjera iz moje zemlje to mi je hidžra na Allahovom putu. Ako me ubije to mi je šehadet na Allahovom putu. Ako me zatvore to je moj itikaf i osamljivanje sa Gospodarom.“ (Ibn Temije, Goodreads.com)

Vjera daje smisao životu, postaje kompas u labirintu svakodnevnih izazova, a utemeljena je duboko u našoj prirodi. Islam, kao potpuni sistem vjerovanja i morala, pruža temeljnu strukturu za život ispunjen smislom, vodeći nas prema sreći na ovom i budućem svijetu. Nažalost, moderni čovjek, posebno na Zapadu, često se udaljava od vjere, a samim tim i od svoje suštinske prirode – „al-fitrah“ po kojoj ga je Uzvišeni Allah stvorio. To udaljavanje od vjere rezultira gubitkom unutarnjeg mira i osjećaja svrhe.

Uzvišeni Allah u Kur'anu, a.š., kaže:

„I ne budite kao oni koji su zaboravili Allaha, pa je On učinio da sami sebe zaborave; to su pravi grješnici.“ (El-Hašr, 19)

Baruh de Spinoza, nizozemski teolog i filozof, istakao je da je ljubav prema Bogu „najviša sreća za nas“. Ova izjava potvrđuje duboku povezanost između vjere i sreće, jer vjera zadovoljava našu urođenu težnju ka vječnosti i natprirodnom.

Historija nam pokazuje da je vjera oduvijek bila sastavni dio ljudskih kultura. Čovječanstvo je uvijek imalo potrebu vjerovati u nešto veće od sebe, čak i kad je to vjerovanje ponekad skretalo u sujevjerje. Čak i oni koji se izjašnjavaju kao ateisti često imaju svoja „sveta“ mjesta ili vrijednosti, pokazujući da je težnja za svetim univerzalna.

Ljepota stvaranja, od nepreglednog neba punog zvijezda do čuda prirode, može izazvati osjećaj strahopoštovanja u svakome ko je voljan zastati i razmisliti. Oni koji ne prakticiraju vjeru često osjećaju prazninu, osjećaj da im nešto važno izmiče. Suvremeni

čovjek se previše fokusira na praktične aspekte života, zaboravljajući postaviti najvažnije pitanje: „Zašto?“

3.1. Vjera kao izvor smisla

Vjera daje značenje ljudskom životu i djelima, povezuje ih s Uzvišenim Stvoriteljem i s drugim ljudima na najprirodniji način. Kao društvena bića, ljudi mogu pronaći sreću samo u zdravim i skladnim odnosima s drugima. Islam podučava ljude dobru i zlu, što su temeljna pitanja koja su oduvijek bila u središtu ljudske misli. Dobro čineći, čovjek se osjeća prirodno ispunjeno i zadovoljno, dok činjenje zla dugoročno nanosi štetu njegovoj prirodi i duši. Kroz uspostavljanje i njegovanje veze s Uzvišenim Allahom putem ibadeta, vjernik shvaća svoj položaj u ovom svijetu i živi životom punim smisla i sreće. Iako suvremeni čovjek pokušava kroz razne oblike meditacije shvatiti suštinu svijeta i povezati se sa stvorenim, bez istinske vjere taj cilj ostaje nedostižan.

3.2. Intezivna duhovnost – put ka sreći

Postizanje smirenosti duše i sreće nije nešto što dolazi samo po sebi, nego je rezultat kontinuiranog duhovnog treninga. Allah nam je dao namaz, post, zekat, sadaku i druge ibadete kao sredstva za razvijanje smiraja duše. Redovno prakticiranje ovih ibadeta usmjerava nas prema dubljem razumijevanju života i vodi nas prema stanju unutarnjeg zadovoljstva.

Ibadeti, odnosno vjerske prakse u islamu, igraju ključnu ulogu u postizanju i održavanju osjećaja sreće i ispunjenosti u životu vjernika. Primijenjena ili življena vjera povezuje čovjeka sa Stvoriteljem, sa svijetom koji ga okružuje, i s drugim ljudima, stvarajući dublji osjećaj svrhe i smisla. Stanje povezanosti i pripadnosti prirodno vodi ka unutrašnjem miru i zadovoljstvu, a što su suštinske komponente istinske sreće.

U ibadetima je naglašena socijalna dimenzija čijim izvršavanjem se ispunjavaju i socijalne potrebe čovjeka. Čovjek je prije svega socijalno biće. (Halilović, 2019) Šerijat, islamski zakon, propisuje mnoge ibadete koji se mogu obavljati samo u zajednici (džematu). Primjeri su bajrami, džuma-namazi, hadž, teravih-

namazi i redovni džematski namazi, koji pored obredoslovne dimenzije, potiču osjećaj zajedništva i solidarnosti što doprinosi integraciji zajednice.

Savremene studije potvrđuju da su ljudi koji prakticiraju vjeru općenito sretniji, zdraviji i otporniji na stres. Namaz, kao najbolji oblik meditacije, dramatično smanjuje negativno razmišljanje, pesimizam i druge psihološke tegobe. Islamska praksa svakodnevnih namaza pruža vjerniku priliku da se poveže s Uzvišenim Allahom, ali također i da se svakodnevno susreće sa drugima – komšijama, prijateljima, poznanicima i sl. što rezultira mentalnim i emocionalnim blagostanjem

Uzvišeni Allah u Kur'anu kaže:

„Kazuj Knjigu koja ti se objavljuje i obavljaj namaz – namaz, zaista, odvraća od razvrata i od svega što je ružno; a Allahovo spominjanje vas veće je od vašeg spominjanja Njega! – A Allah zna šta radite!“ (El-Ankebut, 45)

3.3. Duhovna introspekcija i traženje smisla

Kroz duhovne prakse poput namaza, zikra (spominjanja Allaha) i tefekkura (razmišljanja o Allahovom stvaranju) – a koji su muslimanima propisani u desetinama i stotinama ajeta i hadisa, vjernik se može usmjeriti na ključna pitanja koja mu pomažu da razumije svoju svrhu i smisao života. Ova introspektivna pitanja, poput „Ko sam ja?“ i „Koja je svrha mog života?“, donose jasnoću i smirenost, pomažući pojedincu da se nosi s izazovima svakodnevnog života.

Važno je akcentirati da ibadeti u islamu nisu samo rituali, već i sredstvo za moralno i duhovno usavršavanje. Namaz, na primjer, disciplinira dušu i kompletnu ličnost insana, usmjerava je ka dobru i odvraća od loših djela. Kroz redovno obavljanje ibadeta, vjernik postaje bolja osoba, što se ogleda u poboljšanom ponašanju prema sebi, drugima i društvu općenito.

Ibadeti su ključni elementi u postizanju sreće i ispunjenosti u životu muslimana. Kroz povezivanje s Allahom, zajednicom i duhovnom introspekcijom, vjernik pronalazi unutarnji mir i

zadovoljstvo, što ga vodi ka istinskoj sreći kako na ovom svijetu, tako i na Ahiretu.

3.4. Kur'ansko-hadiski narativ o ljudskoj sreći i nesreći

Kur'ansko spominjanje sreće otkriva duboku i slojevitu perspektivu na ovu temu koja je toliko značajna u ljudskim životima. U Kur'anu, etimološke riječi koje označavaju istinsku sreću i nesreću - "as-sa'adah" (sreća) i "šekavet" (nesreća), spomenute su samo po jedanput! Ovaj jedinstveni spomen ukazuje na važnost konteksta u kojem su te riječi korištene, ali i na njihovu povezanost s konačnim ishodom čovjekovog života, što je zapravo esencijalni dio islamskog učenja.

Uzvišeni Allah kaže u suri Hud (11:108):

"A sretni će u Džennet; dok je nebesa i Zemlje, u njemu će boraviti – osim ako drukčije Gospodar tvoj ne odredi; biće to dar koji će neprekidno trajati."

Ovaj ajet jasno stavlja naglasak na to da je prava i trajna sreća u Džennetu, u vječnosti, koja dolazi nakon uspješnog prolaska kroz ispite ovog života. Prijevod rahmetli Besima Korkuta prenosi ovu poruku kao: "A sretni će u Džennet!", ali doslovniji prijevod bi mogao glasiti: "A što se tiče onih koji budu obdareni srećom, oni će u Džennet..." Ovdje se naglašava da sreća nije samo rezultat čovjekovog truda, već i Allahovog dara.

Interesantno je da u originalnom arapskom tekstu postoje dva legitimna tumačenja tj. čitanja ovog ajeta, što otvara prostor za dodatno razmišljanje o prirodi sreće. Jedan način čitanja, "se'idu", sugerira na ljude koji su sretni kao rezultat svojih djela, dok drugi način, "su'idu", implicira na ljude koji su obdareni srećom od strane Allaha. Ova dva čitanja zajedno predstavljaju islamsku perspektivu u kojoj se ljudska nastojanja i Božanska volja susreću i prožimaju.

U kontekstu govora o Sudnjem danu, Kur'an jasno pravi razliku između sretnih i nesretnih na osnovu njihovih djela i izbora na ovom svijetu. Nesreća se identificira s kaznom u Džehennemu,

dok se sreća povezuje s boravkom u Džennetu. Ova kur'anska perspektiva naglašava da je prava sreća vezana za uspjeh na Ahiretu, a ne za prolazna stanja na dunjaluku (ovom svijetu).

Primjer poslanika Ejjuba, a.s., ilustruje ovakvo razumijevanje. Ejjub, a.s., je bio iskušán teškim gubicima i bolestima, ali je ostao simbol strpljenja i predanosti Allahu dž.š. Njegova priča ukazuje na to da privremene kušnje nisu nesreća, već prilike za rast i jačanje vjere. Kroz ovu priču, Kur'an nas uči da prolazne nedaće mogu voditi do vječne sreće, ukoliko se suočimo s njima s vjerom i strpljenjem. (Ibn Kesir, 2007)

Iz ovoga se može zaključiti da je Kur'an usmjerava vjernike ka tome da traže sreću ne u materijalnim ili prolaznim stvarima, već u trajnim vrijednostima i duhovnom zadovoljstvu, koje će se ostvariti u konačnom susretu s Allahom na Ahiretu. Ovo shvatanje sreće je duboko ukorijenjeno u islamu i pruža smjernice za svaki aspekt života, pozivajući na život u ravnoteži, moralnosti i duhovnosti.

Možda je u ovome jedna od tajni i nadnaravnosti značenja hadisa u kojem Allahov Poslanik, s.a.v.s., ističe da se i sreća (pred)određuje:

Abdullah ibn Mes'ud, r.a., rekao je: "Pričao nam je Resulullah, s.a.v.s., a on je onaj koji istinu govori i kome istina dolazi:

'Zaista se stvaranje svakog od vas dešava u materici njegove majke četrdeset dana, zatim isto toliko bude *aleka* (ugrušak – zakvačka), zatim isto toliko bude *mudga* (komad mesa), zatim Allah pošalje meleka kome se naredi da zapiše četiri odredbe: njegovo djelo, opskrbu, konac života ***i da li će biti sretan ili nesretan***. Zatim se u njega udahne duša..." (Buharija, poglavlje: Početak stvaranja, br. hadisa 3208)

Iz teksta hadisa je očito da su ove stvari određene djetetu odmah po njegovom formiranju u materijalni oblik djeteta – tj. prije (!) udahnuća duše! Dakle, ona je taj kvalitet koji je došao iz

Ezela i koji će se u Ezel vratiti. A odredbe koje su joj date: u vidu genetskog nasijeda, mogućnosti za djelo i djelovanje, vrijeme boravka na ovome svijetu, predisponiranost optimizmu ili pesimizmu, sreći ili nesreći – sve su to stvari koje duša treba da prihvati i nauči s njima da živi i da ih koristi na najbolji mogući način.

Dakako, ovo ne znači da čovjek nema nikakve slobode volje, da nema nikakve mogućnosti djelovanja na sebe i svoje okruženje... Naprotiv! Uzvišeni Allah je propisao čovjeku naredbe i zabrane koje mu pomažu da uspostavi kontrolu nad svojim tijelom i strastima, da koliko god je više moguće iskoristi ono što mu je dato kao poputbina na putu do Budućeg svijeta – Ahireta.

3.5. Svijest o konačnosti stvorenih svjetova i vječna sreća

Spoznaja smila života na ovom svijetu void ka prihvatanju naše prolaznosti i pomaže nam da se pomirimo sa svijetom oko sebe i da shvatimo da ništa nije trajno. Ovo razumijevanje omogućava nam da živimo punije, svrsishodnije i sretnije živote. Razmislimo, ako bismo znali da nam preostaje samo deset godina života, ili čak samo jedna godina, kako bismo se ponašali i što bismo smatrali vrijednostima? Smirenje, kako fizičko tako i duhovno, ključ je sreće. Uzvišeni Allah nas upućuje na ovaj cilj u Kur'anu, gdje se obraća smirenoj duši: „A ti, o dušo smirena, vrati se Gospodaru svome zadovoljna, a i On tobom zadovoljan!“ (El-Fedžr, 27-28). Smirenost koja se spominje u ovom ajetu odraz je unutarnje sreće i uspjeha na ovom svijetu. To je pokazatelj da je vjernik, kroz prihvatanje svoje smrtnosti i kroz vjersku praksu, uskladio svoje biće sa Božanskim zakonima.

Allahov Poslanik, s.a.v.s., u jednom veoma poučnom hadisu kaže: „Mnogo se prisjećajte onoga što će uništiti sve strasti – smrti!“ (Tirmizi i Nesai, hadis je sahih). Razmišljanje o našoj smrtnosti i prolaznosti, te o vječnosti budućeg svijeta, omogućava nam da dublje sagledamo našu sadašnjost i da osjetimo istinsku sreću i zadovoljstvo.

Još jedan hadis prenosi nam mudrost Džibrila koji je rekao Muhammedu, s.a.v.s.: „Živi koliko hoćeš, ali ćeš svakako umrijeti; voli koga hoćeš, ali ćeš se s njim rastati; i radi šta hoćeš, a prema onome što si radio bit ćeš nagrađen ili kažnjen.“ (Taberani u Evsatu, hadis je sahih). Ove riječi podsjećaju nas na prolaznost svih stvari u životu i na potrebu da se usmjerimo na ono što je zaista bitno.

Zaključak

U radu je akcentirano da je sreća kompleksan i slojevit koncept koji obuhvaća više od prolaznih osjećaja zadovoljstva. U različitim kulturnim i povijesnim kontekstima, sreća se tumači na različite načine, od nečega što je izvan ljudske kontrole, poput slučajnosti ili božanske blagodati, do nečega što je moguće postići kroz osobni trud i život u skladu s moralnim načelima.

Islamsko razumijevanje sreće naglašava ravnotežu između materijalnog i duhovnog aspekta života, sugerirajući da istinska sreća dolazi iz ispunjavanja Božijih zapovijedi i življenja u skladu s moralnim načelima. Nasuprot modernom i hedonističkom poimanju sreće, koje se fokusira na trenutna zadovoljstva i materijalna dobra, islamska perspektiva ističe važnost duhovnog ispunjenja i usklađenosti s Božijom voljom.

Ova razmatranja dovode do zaključka da sreća nije jednostavan cilj koji se može postići trenutnim zadovoljstvima ili materijalnim blagostanjem, već je to dublje stanje bivstvovanja koje zahtijeva moralnu disciplinu, duhovni razvoj i život u skladu s višim smislom. U svijetu koji je često preplavljen trivijalnim zadovoljstvima i materijalističkim težnjama, povratak dubljem duhovnom razumijevanju može biti ključ za postizanje istinske sreće.

Literatura

- Korkut, B. (Prevod.). (1977). Kur'an. Sarajevo: El-Kalem.
- Al-Bukhari, M. I. (Priredio M. F. 'Abd al-Baqi). (n.d.). Sahih al-Bukhari. Kairo: Dar al-Taqwa.
- Christakis, N. A., & Fowler, J. H. (2010). Povezani : iznenađujuća moć društvenih mreža i kako one utječu na naše živote (L. Maravić, Trans.). Zagreb: Algoritam.
- Djedović, V. (2017) Obući košulju sretnog čovjeka. Zemun: Begem Comerc
- Halilović, E. (2019) Socijalna učenja islama. Zenica: autor.
- https://en.wikipedia.org/wiki/Jeremy_Bentham
- Ibn Kesir, „Kazivanja o vjerovjesnicima“ (preveo Ahmed Adilović). Bužim: Ilum
- Jenkins, F. (2002). Istorija Sjedinjenih Država. Beograd: Filip Višnjić.
- Jeremy Bentham. Wikipedia: The Free Encyclopedia.
- Goodreads.com. (n.d.) <https://www.goodreads.com/quotes/721434-sta-mi-mogu-moji-neprijatelji-moj-dzennet-je-u-mojim>
- Kalin, B. (1994). Povijest filozofije. Zagreb: Školska knjiga
- Karni, A. (2017) Možeš biti najsretniji čovjek na svijetu. Bužim: Ilum.
- Lelord, F. (2011) Hector u potrazi za srećom. Zagreb: Znanje
- Lyubomirsky, S. (2007). The how of happiness: A scientific approach to getting the life you want. Penguin Press.
- Maiden, O. S. (2021) Radost življenja – kako da pronađete i zadržite sreću u svom životu. Beograd: Edicija

- Myers, D.G. (2010) Psychology, ninth edition in modules. New York: Worth Publishers
- Matthews, A. (2002) Biti sretan tinejdžer. Varaždin: Stanek
- Muslim, I. A. H. (Priredio M. F. 'Abd al-Baqi). (n.d.). Sahih Muslim. Kairo: Dar al-Taqwa.
- Nasa'i, A. (n.d.). Sunan al-Nasa'i. Dar al-Kutub al-Ilmiyyah.
- Niven, D. (n.d.) 100 jednostavnih tajni sretnih ljudi. Zagreb: Profil knjiga.
- Oxford University Press. (n.d.). Oxford English Dictionary (3rd ed.). Retrieved August 27, 2024, from <https://www.oed.com>
- Rudner, R. (2012) Kako postati sretan. Zagreb: Profil International d.o.o.
- Šćavina, T. (2012) Koordinate sreće. Zagreb: Planetopija.
- Tirmidhi, I. I.. (n.d.). Sunan al-Tirmidhi. Kairo: Dar al-Taqwa.
- Vajzmen, R. (2008) Faktor sreće. Beograd: Evro-Giunti.

THE UNDERSTANDING OF HAPPINESS – PHILOSOPHICAL AND THEOLOGICAL PERSPECTIVE

Esmir M. Halilović, PhD

Abstract

This paper explores the concept of happiness from the perspective of Islamic theology and tradition. In modern society, happiness is often perceived through the lens of material goods and individual rights, while Islamic tradition offers a deeper, spiritual framework for its understanding. The author analyzes the distinction between ancient and modern conceptions of happiness, highlighting that true happiness is rooted in spiritual fulfillment and living in accordance with God's commandments. The paper also examines how different linguistic definitions and philosophical schools, including Greek and hedonistic traditions, shape the understanding of happiness, and how Islam, by emphasizing a balance between the material and spiritual, offers a holistic approach to this fundamental question of human existence. Through a comparison with the American Declaration of Independence and modern social norms, the author critically re-evaluates the hedonistic approach to happiness, emphasizing the dangers of seeking happiness solely in sensory pleasures. The paper concludes that happiness is a complex state that involves more than fleeting feelings of satisfaction and that true happiness requires a deep understanding of life's purpose and spiritual effort.

Keywords: happiness, Islam, philosophy, theology, spirituality, ethics